

24.4.2017

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
jäsenpalvelupäällikkö Anne Välimaa
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
puh. 010 279 2738
tyopajayhdistys@tpy.fi

Kuntoutuksen uudistamiskomitean kuulemistilaisuus 9.5.2017

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY) kiittää kuntoutuksen uudistamiskomiteaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi kuntoutuksen kokonaisuudistuksesta. TPY tarkastelee omassa puheenvuorossaan kuntoutuksen kokonaisuudistusta erityisesti työpajatoiminnan ja työpajojen asiakasryhmien, kuten pitkäaikaistyöttömien ja tukea elämänhallinnassa tarvitsevien nuorten näkökulmasta.

Valtakunnallinen työpajayhdistys on järjestö, joka edustaa 250 työpajaorganisaatiota Suomessa. Suurin osa yhdistyksen jäsenistä on kunnallisia (60 %), mutta lisäksi työpajatoimintaa toteutetaan mm. yhdistyksissä, säätiöiden ylläpitämissä sosiaalisen työllistämisen yksiköissä sekä koulutus- ja hyvinvointikuntayhtymien ylläpitämissä työpajoissa. Työpajatoimintaan osallistuu vuosittain yli 25 000 valmentautujaa, joista liki 15 000 on alle 29-vuotiaita nuoria. Kuntoutuspalveluista työpajoilla toteutetaan erityisesti kuntouttavaa työtoimintaa, sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta sekä Kelan palveluista erityisesti kuntoutustarveselvityksiä ja työllistymistä edistävää ammatillista kuntoutusta. Työpajoilla tehdään myös erilaisia työ- ja toimintakyvyn arviointeja.ⁱ

Työpajaympäristössä toteutettava nuorten starttivalmennusⁱⁱ on matalan kynnyksen työpajapalvelua, joka vastaa tavoitteiltaan ja sisällöltään pitkälti sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta. Nykyisin starttivalmennusta toteutetaan pääasiassa kuntouttavassa työtoiminnassa tai sosiaalihuoltolain mukaisena sosiaalisena kuntoutuksena. Starttivalmennuksessa valmennusjaksot ovat usein pitkiä; työpajoilla kertyy havaintotietoa valmentautujan arjesta, mikä on tarpeen ja mahdollista saada hyödynnetyksi kuntoutusprosessissa. Työpajatoiminnassa korostuu kokonaisvaltainen, tarvetta vastaavasti räätälöity valmennuksen tuki asiakkaalle sekä kunkin valmentautujan verkoston hyödyntäminen valmennusprosessissa. Monilla starttivalmennuksessa olevista nuorista on hoitosuhde johonkin muuhun tahoon, mutta joukossa on myös paljon nuoria, jotka tarvitsevat vain yleistä tukea elämänhallintaansa. Starttivalmennus on todettu sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittarillakinⁱⁱⁱ toimivaksi palveluksi nuorten sosiaaliseen vahvistumiseen.

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen keskeiset huomiot puheenvuorossa ovat:

- Kuntouttavan työtoiminnan määrä työpajoilla on viime vuosina noussut merkittävästi. Vuonna 2013 työpajojen valmentautujista oli kuntouttavassa työtoiminnassa noin 26 % ja vuoteen 2015 osuus oli noussut jo 46 prosenttiin. Kuntouttavasta työtoiminnasta on syntymässä ns. kaatoluokka, jonne ohjataan henkilöitä sekä oikea-aikaisesti että heidän omasta tarpeestaan riippumatta.
- TPY kannattaa nykyisten toimenpiteiden, kuten kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen, kehittämistä. Työvoimahallinnon palvelujen eli tulevien kasvupalvelujen lisäksi tulee olla käytettävissä kuntoutumista tukevia sosiaalihuollon palveluja, joiden tavoitteet eivät ole nopeassa työllistymisessä vaan tarjoavat tukea elämänhallinnan ja työ- ja toimintakyvyn parantamiseen.

- TPY korostaa laadukkaan, kattavan ja riittävän pitkäkestoisen työ- ja toimintakyvyn sekä palvelutarpeen arvioinnin tärkeyttä. Palvelutarpeen arvioinnissa pitää asettaa kuntoutumiselle realistiset, selkeät tavoitteet, jotka ohjaavat kullekin henkilölle oikean palvelun valintaa.
- Kuntoutuksen kokonaisuudistuksessa on tärkeää mahdollistaa joustavat siirtymät palvelusta toiseen riippumatta siitä, kenen järjestämisvastuulle ne kuuluvat. Monialaisia palveluja tulisi pystyä käyttämään toisiaan täydentävästi, rinnakkain ja parhaalla mahdollisella tavalla eri toimijoiden ja yritysten yhteistyötä hyödyntäen.
- Valtion osuus on sisällytettävä saman tasoisena kuntouttavaan työtoimintaan ja sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen tai ne korvaaviin palveluihin. Saman tasoinen valtion osuus mahdollistaa asiakkaiden ohjautumisen heidän tarpeitaan vastaavaan palveluun ilman, että kustannusten kohdistuminen vaikuttaa palveluiden järjestäjään ja asiakasohjaukseen.
- Kuntoutumista edistävät palvelut tulee olla kaikkien saatavissa lähipalveluna maakunnasta ja asuinpaikasta riippumatta.
- Asiakkaan saamien etuuksien tulee mahdollistaa paitsi kuntouttavaan työtoimintaan myös sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuminen ja kannustaa lisäämään esimerkiksi läsnäolopäiviä oman jaksamisen parantuessa.

Valtakunnallisen työpajakyselyn^{iv} mukaan kuntouttavan työtoiminnan määrä työpajoilla on viime vuosina noussut merkittävästi. Vuonna 2013 työpajojen valmentautujista oli kuntouttavassa työtoiminnassa noin 26 % ja vuoteen 2015 osuus oli noussut jo 46 prosenttiin. Kuntouttavan työtoiminnan määrän kasvuun on useita syitä:

- 1) Työpajoille tulee entistä enemmän huonokuntoisempia asiakkaita, jotka tarvitsevat enemmän tukea elämänhallintaan ja mahdollisesti esimerkiksi päihde- tai mielenterveyspalveluja. Sosiaalisesti kuntouttaville palveluille on huutava tarve sekä monilla nuorilla että pitkäaikaistyöttömällä aikuisilla. Kuntouttava työtoiminta mahdollistaa osallistumisen osaksi viikkoa, jolloin palvelussa voi olla viikkotasolla enemmän valmentautujia.
- 2) Kuntien maksuosuuksia työmarkkinatuesta halutaan vähentää ohjaamalla pitkäaikaistyötön johonkin aktivoivaan palveluun. Useilla alueilla työllisyystilanne on erittäin huono ja työvoimahallinnon palveluihin, kuten palkkatukeen tai työkokeiluun, käytettävät varat ovat jo loppuneet tai muita palveluja ei ole muutoin saatavissa. Tällöin työkuuntoisia asiakkaita saattaa ohjautua virheellisesti kuntouttavaan työtoimintaan.
- 3) Joissakin kunnissa valtion maksama 10,09 € korvaus houkuttelee ohjaamaan mieluummin kuntouttavaan työtoimintaan kuin sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen.

Kuntouttavasta työtoiminnasta onkin syntymässä ns. kaatoluokka, jonne ohjataan henkilöitä sekä oikea-aikaisesti että heidän omasta tarpeestaan riippumatta.

TEOS-ryhmä on esittänyt heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymisen edistämisen päävastuuta työ- ja elinkeinohallinnolle. Sosiaalihuollon palvelut jaettaisiin ryhmän esityksen mukaan kahteen osaan: työelämävalmiuksia edistävään sosiaaliseen kuntoutukseen ja osallisuutta edistävään sosiaaliseen kuntoutukseen.^v Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevassa hallituksen esitysluonnoksessa esitettiin, että nykyinen kuntouttava työtoiminta korvattaisiin työelämävalmiuksia kehittäväällä työelämäkokeilulla ja sosiaalihuoltolain mukaisella sosiaalisella kuntoutuksella. Työelämäkokeilu olisi tarkoitettu niille työttömille henkilöille, jotka

nykyisin jäävät julkisten työvoimapalveluiden ulkopuolelle sosiaalisten tai terveydellisten ongelmien takia. Sosiaalinen kuntoutus olisi suunnattu niille henkilöille, jotka eivät alentuneen työ- ja toimintakykynsä takia voisi osallistua työelämäkokeiluun. Työelämäkokeilua ja sosiaalista kuntoutusta voitaisiin myös järjestää rinnakkain siten, että henkilö voisi olla osan viikkoa työkokeilussa ja osan sosiaalisessa kuntoutuksessa.^{vi}

Valtakunnallinen työpajayhdistys kannattaa nykyisten toimenpiteiden, kuten kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen, kehittämistä. **Työvoimahallinnon palvelujen eli tulevien kasvupalvelujen lisäksi tulee olla käytettävissä kuntoutumista tukevia sosiaalihuollon palveluja, joiden tavoitteet eivät ole nopeassa työllistymisessä vaan tarjoavat tukea elämänhallinnan ja työ- ja toimintakyvyn parantamiseen.** Palveluissa tulee olla tarjolla sekä toimintakykyä ylläpitävää että kohti työelämää kuntouttavaa palvelua. Nykyiset palvelut, kuten kuntouttava työtoiminta ja sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus, toimivat hyvinä rakenteina, mikäli kumpikin on riittävästi resursoitu etenkin ohjaus- ja valmennuspalveluiden osalta ja palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus toimivat.

TPY korostaa laadukkaan, kattavan ja riittävän pitkäkestoisien työ- ja toimintakyvyn sekä palvelutarpeen arvioinnin tärkeyttä. Työ- ja toimintakyvyn sekä palvelutarpeen arviointi pitää tehdä valtakunnallisesti yhdenmukaisin kriteerein, ja jokaiselle pitää pystyä tarjoamaan oman tarpeen mukaista kuntoutusta oikea-aikaisesti. **Palvelutarpeen arvioinnissa pitää asettaa kuntoutumiselle realistiset, selkeät tavoitteet, jotka ohjaavat kullekin henkilölle oikean palvelun valintaa.**

Kuntoutuksen kokonaisuudistuksessa on tärkeää mahdollistaa joustavat siirtymät palvelusta toiseen riippumatta siitä, kuuluuko palvelu esimerkiksi Kelan vai tulevien maakuntien järjestämistä vastuulle. Myös maakuntaudistuksessa kuntiin jäävät elinvoimaa tukevat palvelut, kuten kunnan oma nuorten työpajatoiminta, on tunnistettava osaksi yhteistyöverkostoa ja katkeamatonta palveluketjua. Kasvu- ja sosiaalipalvelujen integraatioon on maakuntaudistuksessa kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä kuntouttavien palveluiden ja työllisyyspalveluiden parempi yhteensovittaminen ja eheät palveluketjut tuottaisivat paremmin asiakkaiden tarpeisiin vastaavia ja vaikuttavampia palveluja. **Monialaisia palveluja tulisi pystyä käyttämään toisiaan täydentävästi, rinnakkain ja parhaalla mahdollisella tavalla eri toimijoiden ja yritysten yhteistyötä hyödyntäen.**

Kuntoutuspalveluihin tulee panostaa riittävät resurssit, jotta oikea palvelu on saatavissa oikea-aikaisesti, ja palvelu voidaan valita asiakkaan tarpeen, ei määrärahojen tai maksavan tahon mukaan. **Valtion osuus on sisällytettävä saman tasoisena kuntouttavaan työtoimintaan ja sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen tai ne korvaaviin palveluihin.** Saman tasoinen valtion osuus mahdollistaa asiakkaiden ohjautumisen heidän tarpeitaan vastaavaan palveluun ilman, että kustannusten kohdistuminen vaikuttaa palveluiden järjestäjään ja asiakasohjaukseen.

Työpajatoimintaa toteuttavat monilla alueilla pääasiassa kunta tai kolmannen sektorin toimijat. **Useilla alueilla ei ole riittävän suurta palveluiden tarpeessa olevaa asiakaskuntaa, jotta sosiaalisen kuntoutuksen tai kuntouttavan työtoiminnan tarjoaminen olisi tulevaisuudessakaan kannattavaa liiketoimintaa.** Samaan aikaan moni noiden palveluiden tarpeessa oleva ei ole kykenevä hakeutumaan palveluiden piiriin kaukana kotoa. **Kuntoutumista edistävät palvelut tulee olla kaikkien saatavissa lähipalveluna maakunnasta ja asuinpaikasta riippumatta.**

Asiakkaan saamien etuuksien tulee mahdollistaa paitsi kuntouttavaan työtoimintaan myös sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuminen ja kannustaa lisäämään esimerkiksi läsnäolopäiviä oman jaksamisen parantuessa. **Kulukorvaukset ja matkakustannusten korvaus sekä**

osallistumispäivien mukaan porrastettu taloudellinen etuus toimisivat taloudellisena kannustimena osallistumiseen.

ⁱ Opetus- ja kulttuuriministeriö / Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Työpajatoiminta 2015. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Hilpinen Merja & Bamming Ruth.

ⁱⁱ Lisätietoa starttivalmennuksesta mm. Hannila-Niemelä ym. (2015) Työpajojen starttivalmennus sosiaalisen kuntoutuksen palveluna. Starttivalmennuksen juurruttaminen paikalliseen palveluverkostoon. & Hilpinen ym. toim. (2012) Startti parempaan elämään - Starttivalmennuksen perusteet.

ⁱⁱⁱ Lisätietoa sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittarista mm. Kinnunen (2016). Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuus. Työkaluna sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittari https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/tyopajatoiminnan-ja-etsivan_sovari-mittari_verkko-pdf.pdf & Kinnunen (2016). Sovari – sosiaalisen vahvistumisen mittari työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön. Valtakunnalliset tulokset 2016. https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/sovari_valtakunnallinen_raportti_2016.pdf

^{iv} ibid.

^v TEOS-työryhmän keskeisiä linjauksia. <http://verneri.net/yleis/teos-tyoryhman-keskeisia-linjauksia>. Viitattu 19.4.2017.

^{vi} Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta. Lausuntopyyntö 17.2.2017.